KLIIMAMINISTEERIUM

KlimS energeetika töörühma kohtumine

Tallinn 22. veebruar 2024

Algus kell 13.00, lõpp kell 17.00

Juhatas: Rein Vaks, Laura Remmelgas
Protokollis: Kärolin Paju (Civitta Eesti AS)

Võtsid osa: Mihkel Annus (Taastuvenergia koda), Ülo Kask (TalTech), Raul Kotov (Eesti Gaasiliit), Ain Laidoja (Vesiniktehnoloogiate Ühing), Mihkel Loorits (Kaamos Energy), Erik Moora (ELF), Irje Möldre (KLIM), Ingrid Nielsen (Eesti Keskkonnaühenduste Koda), Kädi Ristok (CleanTech Estonia), Olev Tinn (Rohelised), Andres Tropp (Eesti Energia), Kalle Toomet (ELVL), Siim Umbleja (Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing), Mati Valgepea (Eesti Keskkonnaagentuur), Tõnis Vare (Eesti Elektritööstuse Liit), Maria Värton (KLIM), Jaan Lindmäe (Eesti Metsa ja Puidutööstuse Liit), Stanislav Štõkov (EKUK), Silver Sillak (KLIM).

Veebis: Kalle Toomet (ELVL), Erik Kosenkranius (Keskkonnaamet), Aivi Aolaid-Aas (KLIM), Kadri Meriste (SW Energia), Terje Talv (Tuuleenergia), Ahto-Robert Oja (Balti Biomentaan), Maris Pärn (KLIM), Merilyn Möls (KLIM), Ott Kasuri (ELVL), Sander Vaikma (Eesti energeetikatöötajate Ametiühingute Liit), Martin Ruul (EKUK), Denis Baranov (Pangaliit), Andri Haran (MKM), Sille Uusna-Rannap (KLIM), Helena Gailan (KLIM), Johanna Vahtra (EKA), Andres Annuk (EMÜ), Aleks MArk (KLIM), Reigo Lehtla (ELVL), Anastassia Batulin (KLIM), Johanna Kuld (Eesti Keskkonnaühenduste Koda), Airi Andresson (Tallinna Strateegiakeskus), Siim Kiisler (Parempoolsed), Ando Möldre (Eesti Energia), Joosep Veerme, Laura Remmelgas (KLIM), Kristjan Kaldmaa (KLIM), Rein Vaks (KLIM), Kristjan Lepp (KLIM), Mairika Kõlvart (KLIM), Therese Liis Kilk (KLIM), Hendrik Aavik (Parempoolsed), Reesi-Reena Runnel (KLIM).

PÄEVAKORD

- Kokkuvõte töörühma eelmisest kohtumisest, juhtrühmast ja Kliimanõukogust
- Ettevõtluse töörühma ootused energeetika osas
- Energeetika- ja tööstussektori KHG heite uute vaheprognooside tulemused
- Arutelu:
    - energeetikasektori eesmärk kliimaseaduses – siht aastaks 2030 ning kuhu seada sektori kliimaneutraalsuse eesmärk?
    - milliste täiendavate meetmetega neid eesmärke saavutada, sh kuidas vähendada ETSi alt välja jäävaid heitkoguseid?
    - kuidas vastata ettevõtluse töörühma ootustele?
- Kliimaseaduse struktuuri ja esialgsete põhimõtete tutvustus
- Arutelu:

- millised kliimamuutuste leevendamise põhimõtted kliimaseaduses sätestada ning millega tuleks nende seadmisel sektori vaatest arvestada?
- millised kliimamuutustega kohanemise põhimõtted kliimaseaduses sätestada?
- kuidas KOVide (sh kliima- ja energiakavade koostamise ja elluviimise) õigusi ja kohustusi kliimaseaduses sätestada?

1. **Kokkuvõte töörühma eelmisest kohtumisest, juhtrühmast ja Kliimanõukogust**

Ettekande slaidid lisatakse

Saime eelmine kord palju infot. Arutasime, et kas peame rohkem tegema kui see, mis EL meilt nõuab. Olime nõus, et peaksime jõudma konsensusele EL-s.

- Küsimus: kas see on ka kliimaministeeriumi seisukoht?

Vastus: otsus tuleb ikkagi Riigikogust.

Juhtrühma järeldused: energeetikasektori eesmärk tõenäoliselt eelnõusse tuleb, see on oluline. Positiivne on see, et me väga detailseks energeetika valdkonnas kliimaseadus ei lähe.

- Küsimus: kas siseriiklik eesmärk võrdub EL eesmärgiga? Slaidil on veider sõnastus

Vastus: me võtame endale kohustuse KHG vähendamiseks sellise, mis on kooskõlas EL nõuetega, rohkem ei vähendaks kui EL meilt nõuab.

- Kui eelmine kord kohtusime, vaatasime täiesti teisi prognoose, vahepeal on tulnud uued prognoosid. Kui me kuulame täna ära muutunud prognoosid, peab arutelu olema avatud, et mida edasi teha.

2. **Ettekanne: Ettevõtluse töörühma ootused energeetika osas**

Ettekande slaidid lisatakse

- Küsimus: Probleemide all oli liitumiste hind kirjas, kas me räägime uutest tulijatest, et tarbimismahtu suurendada või Eestis olevatest? Siin ma näen võimalust koostööks arendajate vahel. Ministeeriumil võiks selles olla vahendaja roll, kaks turuosalist saavad lihtsalt selle omavahel kokku leppida.

Vastus: jah, mõistlik.

- Küsimus: Selleks, et võrk oleks turvalisem vaja metsade-vahelised trassid korda teha?

Vastus: laias laastus on kaks võimalust, teha liinikoridorid puhtamaks või muuta need kaabliteks.

- Küsimus: varem on koridori laiusega hakkama saadud

Vastus: tegelikult oli see aasta probleem selles, et trassid olid hooldamata.

- Küsimus: kas on olemas kliimaseaduse mustand?

Vastus: mustand kujunebki praeguste töörühmade töö tulemusel. Meil on mingisugused peatükid ja paragrahvid kirjas, aga see on pidevas muutumises.

3. **Ettekanne: Energeetika- ja tööstussektori KHG heite uute vaheprognooside tulemused**

Ettekande slaidid lisatakse

- Eesti Energia esindaja hinnangul on valed andmed prognoosis. Hoolitseb selle eest, et saadetakse õiged numbrid.
- Me ei peaks arvestama HKS-JJM jaotusega seaduse kirjutamisel.

Vastus: jah, see on lihtsalt alus.

- Koostame iga aasta tegevuspõhist prognoosi, nüüd koostame ka eeldustepõhise prognoosi. Võibolla pilt tundub praegu väga pessimistlik, aga tegelikult see läheb paremaks.
- Enne kui analüüs sai ette kantud, andmed juba vananesid. See iseloomustab praegust olukorda väga hästi, sest kõik ongi pidevas muutuses.
- Baasaastad on valemites sees, peame kogu aeg jälgima seda kõige viimasemat sihti, mis kliimaseaduses oleme võtnud. Stardipaugu lugemine hakkab aastast 2021.
- Küsimus: mis on see lisameede, et tööstus saaks ka taastuvenergiat toota? Tööstusel on vaja varustuskindlust. Me saame öelda tööstustele, et rohelifti abil toetame teie keskkonnasäästlikumale tootmisele üleminemist ja riigi poolt eraldi meedet või seadusse panna seda ei ole vaja. Me saame ka tuule ja päikeseenergia juhitavaks muuta. Lisajuhtimise võimekus, ilma et tarbijate võrgutasud kasvaksid.

Vastus: Sektor võiks selle eesmärgiga turule tulla ja konkureerida. Keset külma jaanuari kui tuult ei ole, on meil ka elektrit vaja. Lisavõimsust on seega kindlasti tarvis.

- Kõik, mis annab konkurentsieelise, seda võiks toetada. Tarbimise edasijuhtimine on tore, aga see ei ole nii lihtne. Elektrivõrku investeerimises on puudujääk, digitaliseeritud on ainult 60%.
- Meil on regulatsiooni-probleem, mis ei võimalda konkurentsi. Soomes peab kliimaneutraalsus ja rohepööre tooma sisse raha, tõstma konkurentsivõimet. Ambitsioonikamaid eesmärke ei seata, kui need sisse ei too. Meil on digitaliseeritud u 60% võrku, et tarbimise juhtimist rakendada peaks võrk olema digitaliseeritud. Kaugkütte regulats jms ei võimalda konkurentsi. Salvestuses maksame seni ikka topelt. Teeks lihtsad asjad ära, konkurentsieeliste tekitamine ja regulatsiooni korda tegemine. Näiteks kaugkütte regulatsioon. Regulatsiooni parandamine on esimene asi, mida tuleb teha. See aitaks kaasa innovatsioonile. Me peame aru saama, et kõik mida me tahame innovaatiliselt teha, tekitab konkurentsieelise ettevõtetele. Teeme regulatsiooni korda ja turg reguleerib ennast ise ära ja ei pea riik sekkuma.

Vastus: Regulatsioonide ja seadusandluse ülevaatamisega tuleb kindlasti tegeleda. Tehnoloogia ja turud arenevad. Kindlasti peab toimuma kohanemine kliimamuutustega regulatsiooni tasemel. Tööstuse heitsoojus peab muutuma samamoodi taastuvaks. Seal on kindlasti võimalused koostööks ja lisastiimuliks, et muretseda endale lahendus, mis on taastuvenergia või elektri baasil.

- KLIM analüüsib praegu sellist lahendust, et panna kaugküttele tervikuna KHG piirid peale. Need peaksid olema need piirid kuhu riik saab kaugkütte tootjad suunata.
- Meil on üks uuring kliimaneutraalsuse saavutamisest. Soomlased saavad aru, et sektor vajab raha, et eesmärke saavutada. Nad seal vabastavad ettevõtjaid maksudest, et soodustada muutusi ja innovatsiooni. Mõte on selles, et tekiks rohkem investeeritavat kapitali sektorisse juurde. Eesti tööstussektori investeerimisvõimekus on madal, lisaks kõrged intressid. Riik peab sotsiaalmajandusliku lisandväärtuse peale mõtlema ja aru saama, et ka riik peab midagi tegema. Ei saa olla nii, et ettevõtted ainult investeerigu.
- Ei taha, et jääks kõlama, et rohepööre tähendab SKP vähendamist. Rahvusvahelised organisatsioonid on teinud analüüsid ja rohemajandus tähendab riigile suurt võitu, ka sotsiaalmajanduslikult. Investeeringuid tuleb teha aastate jooksul, see on midagi mida ühiskond teeb niikuinii, nüüd tuleb teha taastuvenergiasse. Olen nõus, et erasektori investeerimisvõimekus peab tõusma, aga mitte selle arvelt, et kõik teised vaesuvad.

- Mõte oli pigem see, et investeeringud peab tegema. Teine asi, kas jätkame investeeringutega samamoodi või tuleb midagi muuta. Tuleb muuta ja me peame soodustama investeeringuid. Me pingutame selleks, et majandusel oleks kasvumootor olemas ja et tuleks investeeringuid, mitte et EL kvoote täita. Investeeringuid on alati tehtud, boostima peab neid mida taastuvenergiatesse tehakse.
- Et roheenergeetika oleks konkurentsivõimeline, on EL loonud süsteemi, mis soodustaks neid rohkem. See aga kehtib ainult EL-s, probleem on konkurentsivõimega väljaspool EL-i. Mis puudutab edaspidist, me üritame jõuga eesmärke ja tingimusi paika panna. Teised riigid peavad aga ka kaasa tulema rohe-eesmärkidega. EL energiatootmine peab muutuma süsiniknegatiivseks mitte süsinikneutraalseks. Selles kontekstis on raske panna endale siduvaid eesmärke. See tekitab abitu tunde. Keskkond on nii dünaamiline, kui küsitakse millest eesmärkide saavutamine sõltub, on raske vastata.
- Millal võiks kliimaeesmärgi endale seada? Siis kui teadmatust on veidi vähem.
- Mingil hetkel võibolla tulekski kaaluda, kas turutingimustest mööda minna. Panna turule selgemad kohustused. Vabaturu tingimustel ei pruugi olla nii kiiresti võimalik saavutada neid eesmärke.
- Kaugkütteseadus (KKütS) on kõige vanem seadus energeetikasektoris, seda oleks vaja korrigeerida. Ainult kaugkütte vaatesse seda kindlasti viia ei saa. Lokaalne tootmine soojuspumpade jms ka tähtis, kuidas saada sealt välja fossiilsed kütused?
- Kõige parem lahendus energiavaldkonnas elektifitseerimine. Sellele on võimalik efektiivselt üle minna kasutades ära neid väga madala elektrihinnaga tunde. Hinna kinnitamine konkurentsiameti poolt baseerub prognoosidele. Seega praegune seadus (KKütS) blokeerib elektrifitseerimist.
- Oleks ju loogiline kui soojusettevõtja saaks muul viisil soojust toota see peaks olema lubatud. Praegu ei ole, see probleem on vaja lahendada. Lisaks heitsoojuste kasutamise küsimus.

4. Ettekanne: Kliimaseaduse struktuuri ja esialgsete põhimõtete tutvustus

ettekande slaidid lisatakse

KlimS tuleb raamseadus, peame saama kokku põhimõtted, mille põhjal me saame ka eriseadustes muudatusi teha. Töörühmad aitavad meil sihte ja piire paika saada. Pakkuge juurde. Kindlasti tuleb mõelda kõikidele põhimõtetele, ärge keskenduge sellele, kas koht on kliimaseaduses või kuskil mujal.

- Küsimus: mida see "ei kahjusta oluliselt" põhimõte tähendab?

Vastus: seda nõutakse EL vahenditest rahastatavate tegevuste puhul. Tegevus ei tohi kahjustada oluliselt ühtegi teist kliimaeesmärki (nt elurikkust).

- Küsimus: mida see tähendab, kui me seda KlimS sätestame?

Vastus: jah, kui me selle kirjutame sinna, siis riigieelarvelistest vahenditest rahastamise puhul peame arvestame, et ei kahjustaks oluliselt. Metoodika selleks on olemas.

- Küsimus: Õiglane üleminek on vaja ära defineerida. See on teatud sektorite toetamine lihtsalt. Elurikkusega arvestamine - vaja defineerida, mis see elurikkuse koefitsient on
- Ei kahjusta oluliselt põhimõte – vaja lisada sinna juurde erandid. Võtame samad, mis EL ise on öelnud. Fossiilkütuste tarbimist ei tasu ka täielikult ära keelata. Ambitsiooni vähendamise keeld on õigusteaduslikult rumal. See seadus ei ole põhiseadusega kooskõlas praegu. Kuidas on võimalik elada nii et energia kasutamist välditakse?

- Rohemajanduse kontekstis olulise väärtusloomega lahenduste ja tööstuse eelistamine – kas sellest on tavaline majandus täiesti välistatud? Ärme välista. Majandus on majandus. Kui „rohe-„ liide eest ära võtta, siis on kõik väga hästi.
- Kas kõik seadused kirjutatakse siia kliimaseadusesse üle? Õiglane üleminek on sotsiaalmajanduslik termin üldse näiteks. Kuidas vältida seda, et kõik olemasolevad seadused kirjutame KlimS ümber.

Vastus: selleks tuleb meil kokku õiguse töörühm.

- Ambitsiooni vähendamise keeld mõjub ohtlikult. Elu kirjutab meile ette, et mis on võimalik ja mis mitte. Kui mõistlik on seda vältida? EL enda audiitorid on väljendanud sügavat skeptitsismi. Võime nii jõuda planeerimis-majandusse. Fossiilkütuste toetamise mittelubamine – mida tähendab toetamine?

- kas Eleringi juhitava võimsuse tagamiseks hangitav gaasijaam läheb ka fossiilkütuste toetamise mittelubamise alla? Ka ühistransporti pole võimalik toetada selle seadusega, mis täna ju fossiilkütustel.

Vastus: Subsideerimist mõistetakse väga erinevalt. Hea oleks kui te peegeldaksite, kus te näete neid piire.

- Me laseme nii ühistranspordi õhku.
- Keeld ei meeldi, ambitsiooni suurendamise kohustus kõlab paremini.
- Tegeleme ka energiatõhususe suurendamisega.
- Teistes töörühmades oli üldpõhimõtete nimekiri teistsugune. Ambitsiooni vähendamise keeld – see on seaduses iseenesest absurdne. Varem tehtud fossiilkütuste investeeringuid ei tohiks õõnestada, seadusest ei saa tuleneda mingisugust kompensatsiooni.
- Küsimus: Kas midagi võetakse ette kui me SKP kasvu osas USA-le järgi ei jõua kliimaseaduse tõttu?

Vastus: meetmete võimalikud mõjud tuleks kindlasti välja tuua. Võimaluste pool on oluline läbi mõelda, me ju soovime ka mõelda millised valdkonnas /tegevused Eestis võiksid areneda, mis meile konkurentsieelise võiksid anda.

- USA investeerib ka roheenergiasse. See on Euroopale probleem, me pigem jääme investeeringute mahu poolest maha ja seega kaotame konkurentsieelist.
- Üldpõhimõtted ei tohiks olla rangemad kui EL-s sätestatud. Me oleme nii väikesed, et sellega me ei too rohkem investeeringuid sisse.

Vastus: kehtiva EL regulatsiooni järgi peab vähendamine toimuma läbi reaalse heite vähendamise.

- Miks kliimaseadus – me saame kliimapoliitikat teha aga mitte kliimat, mis on üldine nähtus.

Vastus: paneme lingvistidele selle küsimuse lauale. Saksamaal on näiteks kliimakaitse seadus.

- Kuidas erasektoris anda kindlam sõnum, mis kauplemissüsteemi tuludest erasektorisse võiks minna. Ettepanekuid kuidas seda teha? Kas süsiniku eelarve on põhimõttena läbi käinud?

Vastus: kasvuhoonegaaside eelarve on kirjas ja on laual, tuleb läbi analüüsida, mida see tähendaks, kas see peaks olema iga-astane jne.

- Kas süsinikueelarve on täpne ja reaalne on kahtlane. Ärme võta sisse selliseid ebatäpseid asju. Kasvuhoonegaaside puhul on selge, mis see on. Ühiskonna heaolu vähenemise punkt peaks ka sisse tulema – et SKP ei tohiks väheneda. Me ei tohi oma ühiskonnale ja majandusele halba teha. Kõike, mida me teeme, peaksime targalt ja teaduslikult mõõtma. Sotsiaal-majanduslike mõjudega arvestamine peaks kohustuslik olema.

- Vesiniku arendatakse väga USA-s ja kasutatakse, Hiinas ehitatakse tehaseid ja seadmeid, Euroopa arutab. Kas on mingi tegevus või säte mis selle valdkonna potentsiaali maksimaalset realiseerimist toetaks just puhtamale tootmisele üleminemise osas?

Vastus: Ambitsioon peaks olema suurem.

- Küsimus: KOV-ide osas – mis on see kasutamata võimalus nende puhul kui rääkida energia tootmisest ja kasutamistest?

Vastus: KOV-ide autonoomia ei tohiks sellel teemal liiga suur olla.

- Kui riigil on eesmärgid, mida on vaja täita, siis KlimS võiks kajastada seda, et KOV-idel on samamoodi kohustus neid eesmärke täita ja sellele kaasa aidata. Seega tasuks neile samad kohustused kehtestada.
- Kui keegi maksab, siis raha võiks sektorisse tagasi jõuda. Äkki see võiks KOV-ide puhul ka samamoodi töötada? Raha, mis investeeritakse, jõuab KOV-dele tagasi. .
- Meil on ka keskkonnatasud. Päeva lõpuks maksab KOV-i toimetamise kinni kohalik elanik. Neid asju on, mida teha, et energiat säästa. Peab motiveerima mitte sundima. Tulumaksust tuleb suur osa, kui KOV-is vähe inimesi siis pole ka raha.
- Kas võiks mõelda sellele, et toetada rohkem neid, kes teevad rohkem? Motiveerimise koha pealt
- Küsimus: kas KLIM on mingisuguse nimekirja koostanud, palju üks või teine meede maksab?

Vastus: töö käib

- Kui siin rahast juba juttu oli, kas kuidagi defineeritakse ära, mis on kliimaga seotud meetmed ja mis ei ole? Kas saab midagi üldse ellu viia ilma kliima põhimõtteid arvestamata?

Vastus: meetmete nimekiri on pigem pilt, mis on üks võimalik variant, mille pealt need eesmärgid on arvutatud.

- Küsimus: kui riik mõtleb neid meetmeid välja, on tulevikus igale meetmele vaja välja arvestada mõju.

Vastus: see võib olla vajaduspõhine. Meetmetele on oluline teha eel- ja järelhinnang. Meil on vaja seda pilti, milliseid täiendavaid meetmeid on veel vaja teha

- Õiguskomisjon peab selle KOV-i autonoomia teema üle vaatama, riik ei saa paljusid asju neile ette öelda. Palju sõltub sellest, kui palju KOV-il raha on, riik võiks ka neid aidata.
- Teadusnõukogu paralleeli on vaja, kommenteerivad arenguid jne. Praegusel kujul Kliimanõukogu ei ole selleks sobilik. Lisaks, küsimus sellest majanduse ja keskkonna omavahelisest ühildamisest. Sisuliselt kogu see planetaarsete piiride ja keskkonna taluvuse piir peaks olema lähtekoht regulatsioonile. Peame arvestama enda riigi väikest suurust ka. Peaksime lähtuma sellest, et loodus kohaneb.
- Loodus kohaneb, kui palju? Kui hakkame piire seadma, siis subjektiivseid asju me ei peaks arvesse võtma. Teaduspõhisus on tähtis, see on see mis meid edasi aitab!

- Ettepanek sätesada seaduses, et: 1) mis juhtub, kui sektori eesmärke ei saavutata, 2) kuidas "tõlgitakse" sektori eesmärgid ettevõtete eesmärkideks, 3) kuidas anda võimalus uutele tulijatele, 4) kuidas teostada seaduse rakendamine mõistlikult ja samas tõhusalt (nt üleminekuajad, täiendavad võimekused, arendatavad süsteemid, õiguslikud alused kehtivate lubade muutmiseks või lõpetamiseks, vastutajad), 5) üldaktsepteeritavad erisused (kes ja millistel tingimustel saab neid taotleda, nt vältimaks kodumajapidamistele ebaproportsionaalselt suuri kulusid, riigikaitse ja siseturvalisus)

- Kohalike omavalitsuste osas - kui reguleeritakse KOV kliimakavadega seonduvat, siis ärge palun üle reguleerige. Kliimakavade vormile on üsna spetsiiflised nõuded Linnapeade Pakti platvormi kaudu: https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/about/objectives-and-key-pillars